

Трьохсвятська церква у Глухові

**Юлія
ШИШКІНА**

Науковий
співробітник
ДІКЗ у м. Глухові

Архітектурні пам'ятки Глухова мовчазно зберігають спогади славетної історії міста. Час плине надто швидко, і, на превеликий жаль, багато чого зникає безслідно. Сьогодні ми можемо споглядати лише мізерну частину будов доби Гетьманщини.

Ще кілька десятиліть тому чимало людей могли б пригадати і розповісти про Трьохсвятську церкву – пам'ятку мурованої культової архітектури другої половини XVIII ст. Про її долю нам мало що відомо, знаємо лише те, що в 1780 р. ця сакральна споруда вже велично прикрашала наше місто. Вона знаходилась біля північної межі історичного середмістя на розі сучасних вулиць Артема та Клари Цеткін (поряд із приміщенням дорожно-патрульної служби). На жаль, від неї залишилися лише зруйновані підмурки. Церква була хрещатою в плані, з півкрутими вітарними апсидами, у зовнішньому декорі оздоблена трикутним фронтоном, колонетами, складними і великими пілястрами.

Велику цінність представляють фотографії Трьохсвятської церкви, зроблені Павлом Миколайовичем Жолтовським у 1930 р. під час відрядження на Чернігівщину, метою якого було дослідження мурованої архітектури цього регіону. Фотографії виявлені співробітниками заповідника у фондах Інституту рукопису Національної бібліотеки України ім. В.І.Вернадського у м. Києві за допомогою В.Г.Пуща, відомого мистецтвознавця, наукового співробітника Калузького художнього музею, уродженця м. Глухова. Василь Григорович надав відомості щодо фонду зберігання цього

унікального для Глухова документу, адже до цього часу не було надруковано жодного зображення Трьохсвятської церкви.

Багато визначних архітектурних пам'яток у Глухові було знищено упродовж XX ст., і Трьохсвятська церква не стала виключенням. Цікаво було б з'ясувати історію побудови храму та обставини його руйнації, а можливо і деякі таємниці, що ховаються за завісою цих подій. Будемо

щиро вдячні тим, хто зможе поділитися своїми спогадами, фотографіями із зображенням Трьохсвятської церкви чи інших старих будівель, які існують або існували у нашому місті, але втрачені назавжди. Тільки вивчаючи свою спадщину, будь то політичну, історичну чи культурну, можемо визначити, чого ми набули, а що втратили, яке значення все це має для подальшого розвитку. ■

ГОРОД ГЛУХОВ ВО ВРЕМЯ ВОЙНЫ 1941-1945 гг.

**Игорь
СБИТНЫЙ**
Краевед
г. Глухов

В конце августа 1941 г. военная обстановка на территории нашей области крайне обострилась. Учитывая сложившуюся ситуацию, стали формироваться партизанские отряды. Но удар немецких войск на стыке двух фронтов (Юго-Западного и Брянского) для советского командования оказался неожиданным. Уже 27-28 августа 1941 г. были захвачены Шостка и поселок Воронеж (станция Терещенская). С севера танки Гудериана старались без задержки пройти Кролевецкий и Глуховский районы, с боями рвались дальше на восток и юг. 27 августа в Глухове была объявлена эвакуация, в ходе которой вывозились госпитали и госучереждения. Путь на Харьков через Ворожбу еще не был перекрыт.

Отступая, наши войска взорвали веригинский и усовский мосты, а также железнодорожный и шоссейный мосты на Скоропадском озере. Взрывая веригинский мост, саперы заминировали берег, и сразу же на mine подорвался немецкий бронетранспортер. Районный архив, располагавшийся в помещении еврейской синагоги, подожгли, не успев вывезти. Несколько дней с неба сыпались черные горелые листки. Сожжено было и здание типографии (на этом месте сейчас находится телеателье), склад «Заготзерно» с овсом (напротив железнодорожного вокзала).

Немцы, наступая со стороны Шостки, из-за взорванных мостов (на Павловке мост был рассчитан на подводы) не могли беспрепятственно попасть в город. Это им удалось после того, как был найден небольшой мостик между Белявщиной и Радионовкой. С 7 сентября 1941 г. для глуховчан начались черные дни немецкой оккупации, которая длилась без малого два года.

29 августа 1943 г. немцы в спешном порядке покинули Глухов, а утром 30 августа их подрывная команда сожгла здание железнодорожного вокзала, склад «Заготльня» (теперь склад завода автоприцепов по ул. Гоголя), в котором находился интендантский склад (топоры, лопаты, пилы, гвозди). Позже люди пробовали использовать этот инвентарь, но безуспешно. При отступлении немцами было сожжено еще два своих склада, находившихся в здании доверенной поликлиники (ныне центральный корпус школы № 3) и здании рабфака сельхозинститута (магазин «Стиль»). Огонь от рабфака перекинулся на помещение сельхозинститута, которое частично сгорело и было восстановлено после войны. В это время немцами была

Фото: Игорь Сбитный

сожжена механическая мельница «Каспинка» возле веригинского моста.

30 августа 1943 г. Глухов был освобожден. На следующий день немецкая авиация начала бомбить город (в основном центр). От бомбежек фактически страдало мирное население, так как наши войска пошли дальше на запад.

Пользуясь отсутствием противовоздушной обороны, немцы действовали вызывающе, пролетая на малой высоте и выбирая нужные цели в центре города. Прилетали легкие пикирующие бомбардировщики от 6 до 10 самолетов. С самолета был смертельно ранен генерал-майор Рудченко. Бомбили регулярно, каждый день. Население из центра города ушло на окраины или в села к знакомым и родственникам. Много людей, проживавших в центре, во время бомбежек прятались в большом винном подвале нэпмана Конды на «Кондовщине» (район бывшего зеленого хозяйства). Вскоре в районе Радионовки была установлена зенитная батарея, которая поубавила спесь немецких асов.

За несколько дней бомбежек были разрушены или сожжены: два здания военкомата (дореволюционное воинское присутствие) на углу улиц Киево-Московской и Вознесенской, центральный корпус института, здания райисполкома (бомба не взорвалась и была обезврежена), райкома партии (ул. Шевченко), двухэтажное здание (угол улиц Киево-Московской и Шевченко), аптека и кирпичные помещения магазинов (сейчас территория сквера), магазины «Универмаг», «Райунивермаг», центральный продовольственный (на месте клумб вокруг памятника В.И. Ленина), склады монастырского постоянного двора (на этой территории построено здание новой почты), квартал со зданиями фотографии, двух парикмахерских, ресторана, нескольких магазинов (часть «стометровки» с магазином «Детский мир», офисом таможни и

прилегающей территорией), павильон «Лето» с небольшим сквериком (угол улиц Киево-Московской и Спартака), двухэтажное здание на углу улиц Терещенко и Спартака, много жилых домов (особенно в районе Красной горки, военных казарм, Синявки, ул. Пушкина).

6 сентября бомбежки прекратились, люди возвратились домой, а 8 сентября под вечер, когда солнце уже садилось, большая группа немецких самолетов как-то неожиданно появилась в небе. Шума моторов не было слышно. В этот налет сильно пострадало местное население. Многие здания горели: в центре города – Дом пионеров и детская библиотека, на окраинах – дома на Красной горке, Синявке.

Город пострадал бы от бомбежек гораздо больше, если бы немецкие летчики отличались меткостью. На территорию учительского института упало 4 бомбы, а попала в цель только одна. Возле сельскохозяйственного техникума, со стороны стадиона, было много воронок от снарядов, но здания уцелели. В парке возле водонапорной башни, во дворе лубинститута, во дворе частного дома (сейчас здание банка) осталось множество воронок. Три бомбы достигли цели: одна взорвалась на куполе Анастасиевской церкви, другая разрушила Дом пионеров с детской библиотекой (находился рядом с домом № 3 по ул. Первомайской), третья сожгла церковный дом (сейчас здание банка «Аваль»). Здание оригинальной архитектуры двухэтажного деревянного особняка князя Кочубя в красивом парке (сейчас ул. Пушкина, усадьбы № 10, 12, 14, 16) и деревянное здание летнего театра на 400 мест в летнем саду сильно пострадали и были разобраны населением на топливо.

В результате частых авианалетов за несколько дней городу были нанесены масштабные разрушения. Описание потерь населения за время немецкой оккупации – тема другой публикации.

Газета «Соборний майдан» продовжує знайомити читачів з листами часів Великої Вітчизняної війни, які писала Тетяна Козачок. Вони надані до редакції Тетяною Леонідівною Болдовською (тоді – маленька Таточка), яка зберігала їх упродовж кількох десятиліть

аккуратно такие хорошие ласковые письма. Не нахожу слов для выражения своей признательности и благодарности. Целую твои милые, красивые маленькие руки, приносившие мне всегда столько счастья.

Дома у нас все благополучно. Все здорово, жизнь идет спокойно и тихо. Понемногу налаживается жизнь и в городе. Все приводится в порядок. Уже работают школы и пединститут, ремонтируются дома и убираются развалины. Наш театр работает по-прежнему. Сейчас мы начали готовить новую пьесу «Платон Кречет». Иногда бывают кинокартины, но пока что новых, выпущенных во время войны,

убило Мажугу (первый дом налево как спуститься с Горки). Была убита маленькая, как наша Таточка, девочка Медведевой (маленький дом за домом Горпинка). Погибла Анюта в доме «Музыкальной команды» (так его называет бабушка). Ну а остальных ты все равно не знаешь, они жили внизу на Красной горке. Всего погибло 18 человек, и примерно столько же было ранено. В их числе – наша лучшая певица, солистка Маруся Кравченко. Она до сих пор лежит и, очевидно, пролежит еще всю зиму.

На нашей улице пострадало от бомбежки много домов, но наш – больше всех. Все уже починили и отремонтировали по-

Письма из далекого 1943-го

24/11 – 1943 г.

г.Глухов

Здравствуй, милая моя, любимая мамочка!

Прости меня за то, что уже несколько дней не писала тебе. Виною этому Лёня, а быть может и не он виноват. Не знаю, но от того, что нет от него писем, настроение у меня ужасное и руки ни за что не берутся. Последнее письмо его я получила полтора месяца тому назад. Оно было им послано 28 сентября. И вот кроме этого больше ничего нет. Не знаю, что и думать. Сначала я даже сердилась на него и бросила было писать сама, но сейчас обеспокоена не на шутку. Когда приходит вечер и все засыпают в доме, мною овладевает такое беспокойство и тоска, что не нахожу себе места. Несколько раз собиралась написать тебе, но не могла. Я знаю, ты поймешь меня. Поймешь, что в настоящее время письма от тебя и от Лёни – это единственная радость и поддержка, единственный источник, дающий энергию и силу к борьбе со всеми трудностями жизни. Теперь, когда я стала от тебя регулярно получать письма, и, казалось, уже была так счастлива, опять явилось горе с другой стороны, и я опять болею душой.

И чтобы это могло случиться с Лёней...? Я передумала уже все, а истины не знаю. Вот и ты тоже говорила, что он тебе не пишет, – значит случилось что-то плохое. Господи! Почему так сильно не везет в жизни?

Мамочка, моя хорошая, любимая. Мне хочется еще и еще много раз благодарить тебя за то, что ты есть, что пишешь мне

не привозили ни одной. А все ждут такой картины с большим нетерпением.

Татуся сейчас сидит дома. Если, мамочка, кто-либо будет ехать в Глухов (может быть Шулейко), то попытайся достать в Москве и передать 1-2 ампулы сыворотки, но только такой, какую вприскивают, когда ребенок уже заболел. Большую часть времени Татуся проводит в комнате, так как пальтишко и бурочки еще не готовы, а на дворе уже очень холодно, дует ветер и идет снег.

Мамуся, получила ли ты письма с фотографиями Татуси (в малине) и меня в платочке и гриме? Я почти в каждом письме посылаю тебе фото, а вот просьбы твоей сфотографироваться сейчас всем и прислать тебе такую карточку исполнить не могу, потому что фотография пока не работает, а Жоржа нет в Глухове. Месяц тому назад он был мобилизован и ушел на фронт. Фотоаппарат у него забрали немцы, а мне свой удалось сберечь с большим трудом, но я фотографировать сама не умею. Обещаю тебе, что как только закончится ремонт бывшей фотографии Любомирского и она начнет работать, исполню твою просьбу. Только и ты, мамочка, пришли мне карточку. Это ничего, что ты без своей красивой прически. Для меня ты всегда красивая, прекрасная, лучше всех на целом свете.

Ты просила написать, кто погиб во время бомбежки на нашей улице и чьи дома разбомбило. Из тех, кого ты знаешь, убило Елизавету Григорьевну или бабу Лизу, как ты ее называла. Она всегда бывала у Боек и нянчила маленькую тогда Женю. Потом

мешения, даже Буричка скоро будет жить в своем доме. Только наш дом стоит пустой и заброшенный, лишь ветер да метель гуляют по пустым комнатам. У Бурички был кабан, вот она его и продала на ремонт, а у нас пока ничего нет. Но все же бабушка не расстается с мечтами о ремонте и сейчас возится на развалинах, стараясь сохранить их от ветра, сырости и снега.

От Володи опять получили все такое же, как и прежде, тревожное письмо. Он до сих пор не получил ни одного нашего письма. От Миши получили 500 руб. От тебя, мамочка, я и Филипп Павлович вчера получили деньги, за что очень благодарны тебе и Ивану Ильичу.

Сейчас у нас бывают очень большие и хорошие базары, где можно купить все гораздо дешевле, чем было прежде. Пуд ржаной муки стоит 400 руб., масло – 130-140 руб., творог – 10 руб. стакан, молоко – 15-18 руб. за литр, яйца – 45 руб. десяток. Можно даже купить сахар за 70 руб. стакан и рис за 50 руб. стакан. Но зато вот уже три недели нам не дают хлеба. Говорят, что это временное явление и что с 1 декабря будем его опять получать, чего мы все ждем с большим нетерпением.

Милая мамочка! Большое тебе спасибо за приглашение в Москву. Для нас, жителей оккупированных мест, это пока недоступно. А так бы хотелось... Паспорт свой я сохранила, он у меня не замаранный немецкими лапами, хотя заплатить мне пришлось. Три раза меня арестовывали и тягали в гестапо и полевую жандармерию, грозили посадить в лагерь и расстрелять. Но я все же не призналась, выдержала, – и вот он чистенький, хороший, даже в НКВД при регистрации меня похвалили за мой поступок.

До свиданья, родные мои. Целую вас крепко. Таня.

(Продолжение в следующем номере)

У травні цього року новгород-сіверці проводитимуть наукові читання на пошану пам'яті О.П.Оглоблина, коріння роду якого походять з цього регіону ще з середини XVII ст., а кровний батько М.М.Мезько (1870-1938) упокоївся на цій землі в рідних Араповичах.

відомості не тільки з життя української старшини, а й соціально-економічного і культурного життя народу того часу. Згадаймо Я.М.Марковича (1776-1804), укладача «Записок про Малоросію, її жителів і виробництво» (СПб, 1798), глухівчанина Ф.М.Уманця (1841-1908), Д.І.Дорошенка (1882-1951), рід якого походив із Глухівського повіту, істориків ХХ ст. П.К.Федоренка (1880-1962), уродженця містечка Ямпіль, який сумісно з дочкою О.М.Лазаревського та Г.М.Шрамченко із містечка Вороніж на Глухівщині Катериною Лазаревською (1879-1939) підготував до друку «Опис Новгород-Сіверського намісництва» (К., 1931), глухівчанина В.О.Романовського (1890-1971). Новгород-Сіверщина була батьківщиною Ісаака Мазепи (1884-1952) та, по суті, й Олександра Мезька-

європейських університетах.

Коли навіть в сьогоденні пишуть про М.Д.Ханенка, то здебільшого згадують його як мемуариста, а він же стояв близько до письменства. Оглоблін повідомляє, що в його архіві «була переписана ним власноручно «Ars poetica» 1709 р., де серед віршів різних видатних поетів того часу (різними мовами) були вірші Стефана Яворського, Феофана Прокоповича, Пилипа Орлика та інших».

Значно більше місця історик відводить опису життя та діяльності представників (42 особи!) роду Туманських. Оглоблін вказує, що правнуком подружжя Михайла Петровича Миклашевського та Марії Василівни Туманської був гетьман України (1918) Павло Скоропадський. Додамо, що й

ГЛУХІВЧАНИ В ДОСЛІДЖЕННЯХ ОЛЕКСАНДРА ОГЛОБЛИНА

**Віктор
ТЕРЛЕЦЬКИЙ**
Краснозвездь-
дослідник
м.Шостка

Древня Сіверщина, znana slavnimi i neridko vazh- kими, трагічними подіями тисячолітньої минувшини, не могла не народити відомих літописців її історії. Й досі не затьмарюється думка, що автором славетної літературної пам'ятки ХІІ ст. «Слово о полку Ігоревім» був саме сіверянин. Знайдену близько 1828 р. в Стародубському повіті Чернігівської губернії рукописну «Історію Русів» приписували то глухівчанину Олександру Безбородьку, то уродженцю с.Сваркове поблизу Глухова Олександру Михайловичу Марковичу (1790-1865), достовірному автору «Исторического очерка г.Глухова», «Истории Гамалеевского монастыря».

Цей край дав нам цілу низку істориків: автора п'ятитомної «Історії Малоросії» Миколу Маркевича (1804-1860) з с.Дунаець, мемуаристів М.Д.Ханенка (1691-1760), Я.А.Марковича (1696-1770), які залишили цікаві і цінні

Оглоблина (1899-1992).

Вшануймо і ми, глухівчани, ученого, якого в сьогоденні по праву відносять до найвидатніших провідних українських істориків ХХ ст., а в часи тоталітарного режиму називали «фальсифікатором історії України», «запеклим українським націоналістом». Усе це змусило його емігрувати і відійти у вічність у далекому від рідної України в м.Стрінгфілді (США).

Перегорнемо його працю «Люди старої України» (Острого- Нью-Йорк. – 2000). У ній вельми досконально висвітлюється чимало визначних постатей Глухівщини. Значну кількість сторінок історик відводить роду Ханенків, називаючи аж 13 осіб. Певна річ, найбільше мова йде про Миколу Даниловича, відомого державного діяча Гетьманщини, генерального хорунжого. Автор погоджується з О.М.Лазаревським, що М.Ханенко був одним із «образованнейших людей своего времени» і це твердження підкріплює посиланнями, перш за все, на його відомий «Щоденник», перекладами, листуванням з сином Василем, який навчався в

академік, укладач генеалогічного розпису роду Скоропадських Омелян Прицак (1919-2006) називав у своїй таблиці і Миклашевських, і Туманських.

Дізнаємося з праці О.Оглоблина також про Халанських (4 особи). Дружиною відомого педагога, директора Новгород-Сіверського головного на-

родного училища, згодом місцевої гімназії І.І.Халанського була дочка бунчукового товариша, глухівського отамана І.І.Яновича – Варвара. У Глухівському повіті, на хуторі Каплиця, при річці Османь (так тоді називалася в літературних джерелах річка Есмань), у Воронізькій сотні йому належало 38 душ поселенців. Згадує історик про рід Дорошенків, особливо колегу по літературно-дослідницьким заняттям Дмитра Івановича та відомого знавця лівобережно-української старовини Петра Яковича.

У книжках про Глухів, краєзнавчих статтях не згадується така цікава постать, як Григорій Кологривий, а він заслуговує на нашу велику увагу. Ліквідувати цей краєзнавчий недогляд допомагає праця О.П.Оглоблина. Зацікавлює нас з його повідомлення: «Колоритною постаттю старої України-Гетьманщини був Григорій Кологривий, осавул Генеральної артилерії. Типовий глухівчанин, енергійний, підприємливий людина, умів він і добре служити – за обставин доволі складних, вмів і добрий маєток собі і діточкам набудувати – і то без особливого тягара та кривди людям, умів і погуляти – з почуттям доброго, старого українського гумору, умів і гостро і влучно сказати на адресу нелюбих йому москалів – і то без надто прикрих для себе наслідків, умів він і буйні запорозькі голови – ще й не цілком тверезі – пройняти щирим українським словом. Був немов би один з тих «високочолних дідів-дубів з Гетьманщини», які так любив Тарас Григорович Шевченко».

Окрім характеристики його як людини нас цікавить, безперечно, діяльність Кологривого на теренах Гетьманщини. Оглоблин вважає, що Григорій Іванович народився, «мабуть, у Глухові, десь у першій чверті XVIII ст.». Його дід, Іван Миронович, який побачив світ року 1654, був осавулом Глухівської сотні. Відхід з життя на 74 році не обійшов увагою Яків Маркович у «Щоденнику» під 11 березня 1728 р.

Оглоблин повідомляє, що в листопаді 1750 р. у Глухові Григорій Кологривий із осудом висловився проти перебування московського війська на Україні. Почалося слідство. «Але, – пише історик, – «золотий» для Гетьманщини вік цариці Єлизавети і «медовий місяць» нового гетьманства (Кирила Розумовського) врятували Кологривого». Він навіть став осавулом Генеральної артилерії, тобто помічником генерального обозного і фактичним керівником

цієї галузі військового господарства Гетьманщини.

У праці «Люди старої України» мовиться про перебіг життя П.Г.Коропчевського (1741-1808, с.Баничі Глухівського повіту) – «канцелярського дельца конца XVIII века» (О.М.Лазаревський), який був похований на території Петропавлівського монастиря. Згадує О.Оглоблин відому постать в історії України – Мельхиседек (Матвія) Значко-Яворського (1721-1809), ігумена цієї обителі, повідомляє, наприклад, такі маловідомі факти: Мельхиседек, як великий приятель П.Г.Коропчевського, був хрещеним батьком його дітей; правнуком останнього по матері був П.Я.Дорошенко. Щоправда, тут історик далі не уточнює, не розписує ці родинні зв'язки. З інших же літературних джерел ми знаємо, що це дійсно було так. Батько цього відомого глухівчанина (1857-1919) Яків Степанович Дорошенко (1807-1893) у вересні 1839 р. саме в Баничах одружився з Єлизаветою Миколаївною Коропчевською (1817-?), дочкою титулярного радника.

Не обійшла поза увагою історика діяльність гетьмана Данила Апостола і глухівчанина Олександра Безбородька. Окремий розділ присвячено Петру Симоновському (1717-1809), перекладачу Генеральної військової канцелярії у Глухові, члену Генерального суду, який залишився на останній посаді до кінця автономного існування Гетьманщини і мав дружні стосунки з Яковом Марковичем, Миколою Ханенком, Опанасом Лобисевичем. П.Симоновський став автором «Краткого описания о казацком малороссийском народе и о военных его делах, собранное из разных историй иностранных» (1765 р., коли він був бунчуковим товаришем). Цей твір закінчується розповіддю про обрання в Глухові на гетьманство Кирила Розумовського.

У дослідженні «Люди старої України» знаходимо деякі глухівські сторінки життя Андрія Гудовича, чи не найбільший опис Семена та Олексія Дідовичів. Саме Оглоблину належить розкриття постаті першого з Дідовичів, автора відомого «Разговора Великоросси с Малороссией».

Висвітлення О.Оглоблиним перебігу життя уродженців Глухова чи особистостей, що найтіснішим чином пов'язали свою діяльність з містом, дає нам право називати ученого, невтомного шукача архівних скарбів істориком Глухівщини. ■

Тарасу Шевченку

Ти був не янгол... Справді, далібі...
Ти був пророк – цього не помічають,
а деякі відверто забувають,
чим всі вони завдячують тобі!

Ти на коліна перед злом не впав,
і перед владою не гнув слухняно спину.
Отож бо – «ще не вмерла Україна»,
бо твій Кобзар нове життя їй дав!

Віктор ЗАЙКА

Календар пам'ятних дат

2 березня – 185 років від дня народження К.Д.Ушинського (1823-1871) – педагога, основоположника наукової педагогіки й народної школи.

8 березня – Міжнародний день прав жінок і миру.

18 (31) березня – 280 років від дня народження К.Г.Розумовського – останнього гетьмана Лівобережної України.

20 березня – 50 років від дня смерті М.Л.Ернста – археолога, історика, музеєзнавця, доктора філософії, професора.

20 березня – Всеукраїнський день працівників культури та аматорів народного мистецтва.

2 квітня – 115 років з дня смерті С.А.Терещенка (1893 р.) – підприємця-мецената

12 квітня – Всесвітній день авіації і космонавтики. День працівників ракетно-космічної галузі України.

14 квітня – 120 років від дня народження В.І.Нарбута (1888-1944) – поета, журналіста, книговидавця, уродженця с.Нарбутівка Глухівського району.

18 квітня – Міжнародний день пам'яток та визначних місць. День пам'яток історії та культури.

19 квітня – День довкілля.

22 квітня – Всесвітній день Землі.

23 квітня – Всесвітній день книги і авторського права.

26 квітня – 205 років від дня народження І.Г.Кульжинського (1803-1884) – письменника, етнографа, педагога, краєзнавця, уродженця м.Глухова.

26 квітня – День Чорнобильської трагедії.

**Володимир
ЗАДКО**
**Краснавець-
дослідник
сміт Батурин**

2 січня 2008 р. пішов із життя краснавець-дослідник Глухівщини та Чернігівщини Володимир Петрович Задко. Багате історичне минуле колишньої гетьманської столиці, історична спадщина предків, героїчний захист рідної землі у роки громадянської та Великої Вітчизняної воєн послугували поштовхом до зацікавлення краснавецтвом, і це захоплення у Володимира Петровича переросло у другу професію, стало справою усього подальшого життя.

Краснавець активно співпрацював з редакцією газети «Соборний майдан», виступав у ролі консультанта і щирого порадника з питань історичного краснавецтва.

На початку XVIII ст. гетьман І.Мазепа звернувся до царя Петра I з проханням поліпшити роботу пошти в Україні і водночас заборонити пересилку скарг на ім'я царя з нарочним гінцем. До того часу, згідно з п. 19 Переяславської угоди, на поштових станціях дозволялося подавати на адресу царя будь-які листи з поміткою, що скарга вже пройшла через гетьманську канцелярію. Така пересилка листів до Москви гетьмана не влаштовувала, і він універсалом від 19 лютого 1706 р. заборонив надавати будь-кому підводи без царських або гетьманських супровідних. Крім того, на шляху скаргників існувала ще одна перепона. В той час гетьманська пошта відправлялася до Москви околицьним шляхом через Путивль, де знаходилася митниця, котра забороняла ввіз тютюну і горілки до Росії. Скаргник мав обов'язково пройти співбесіду з працівниками митниці і лише після цього міг продовжувати подорож до Москви. Ось чому В.Кочубей був вимушений таємно відправляти скаргу Петру I через монаха Никифора та гінця Яценка.

Для упорядкування поштових станцій і доріг 13 грудня 1703 р. Малоросійський приказ відправляє в Україну піддячого Степана Фролова з завданням прокласти новий прямий шлях до України за марш-

рутом Севськ-Батурин-Ніжин-Київ-Біла Церква. Місцевим російським вояводам і малоросійським полковникам було наказано: «Где есть худые места, то велели бы починивать, и где переправы и болота, то вновь велели бы мосты учинить».

Тепер шлях з Глухова до Москви проліг через Есмань-Товстодубове до Севська. У 1708 р., коли гетьман Мазепа з козацьким військом перейшов на бік шведів, на Глухівській пошті вдвічі збільшується кількість коней та відкривається нова поштова дорога до Сум і далі на Курськ та Вороніж.

Після ліквідації гетьманства генерал-губернатор Малоросії П.О.Румянцев-Задунайський надіслав імператриці Катерині II «Інструкцію про організацію кінної пошти у Малоросії» в усіх пол-

З історії виникнення пошти

ках, що являли собою адміністративні одиниці. Інструкція передбачала висування на посади поштмейстерів осіб «неодмінно чесних, ввічливих, скромних, чистого письма і вірного щота».

Відповідно до топографічного опису м.Глухова станом на 1800 р. у місті знаходився цегляний будинок, в якому розміщувалося поштове управління, а також позначено чисельність поштарів: з міщан – 23 чол. і 27 жін., з козаків – 9 чол. і 3 жінки.

Для утримання поштарів окрім скромної заробітної плати надавалися земельні ділянки. У «Описі Новгород-Сіверського намісництва» 1779 -1781 рр. серед іншого є згадка про «хутора, лежащие под одним буераком на косогоре от Глухова 7 верст, почтальонов глуховских Семена и Герасима Юрченков». Топоніміка с.Привілля донині зберегла назви урочищ Юрченкове і Ямське.

Початок XIX ст. відзначився припливом іноземних мандрівників в Україну. Це стало одним із чинників необхідності вдосконалення поштового господарства – збільшення кількості коней, будівництва постійних дворів. Німецький мандрівник Гільденштед у своїх дорожніх нотатках писав: «Есть поштова дорога через Нежин-Батурин-Глухов... до Москвы, на этой дороге находятся поштовые станции, из которых каждая содержит 40 лошадей... Здесь как почти во всех городах и селах на дороге с Киева в Глухов есть постоянные дворы, где путешественники для себя и своих людей могут найти ночлег и пищу».

У першій третині XIX ст. пошта реформується. Для контролю за роботою поштових установ Росії створюється 11 округів. До складу шостого округу увійшло шість губерній з губернською канцелярією у Чернігові та п'ятнадцятьма повітовими канцеляріями, одна з яких знаходилася у Глухові. На пошті була введена однакова плата за відправлення кореспонденції, яка враховувала лише відстань, а на листі обов'язково наклеювалася поштова марка, котра гасилася спеціальним штемпелем. У разі відсутності штемпеля марка перекреслювалася пером і позначалася дата відправлення листа.

Заслугує на згадку лист декабриста О.Ф.Бріггена до доньки, написаний у сибірському засланні 11 серпня 1839 р.: «Відсилаючи листа, Ви забули вказати

місце, звідкіля писали. На марці написано «Глухів». Це дозволяє припустити, що знаходиться у Слоуті».

У другій половині XIX ст. у Російській державі сталися великі економічні та суспільно-політичні зміни. Швидкі темпи будівництва залізниць, розвиток річкового транспорту викликали різке скорочення поштових перевезень ґрунтовими дорогами. При залізничних станціях створюються поштові відділення.

Скасування кріпосного права 1861 р. вплинуло на реформування поштової служби – відбувся її поділ на державну і земську. Земська пошта цювіторка розсилала, а щоп'ятниці збирала кореспонденцію на території повіту. Кореспонденція державних поштових установ відправлялася чотири рази на тиждень.

Важливим атрибутом незалежної держави є поштова марка. Друкування українських поштових марок розпочалося 1918 р. Автором першої вітчизняної марки був наш земляк Г.І.Нарбут. У 1929 р. французький журнал «Любов до мистецтва» поставив поштову марку УНР, виконав Г.Нарбутом, за приклад французькому урядові «як класичний зразок простоти і декоративності».

Використовуючи багатовіковий досвід, сучасні заклади зв'язку для керування складним технологічним процесом сортування застосовують електронно-обчислювальні машини, п'ятизначну поштову індексацію. ■

Много уже написано о подкопах в тюрьмах и монастырях, о тайных подземных ходах из замков и крепостей. В 1843 г. появилась знаменитая новелла родоначальника детективного жанра Эдгара Алана По «Золотой жук», будоражившая умы и воображение не одного поколения юных фантазёров. Ещё бы! Здесь и кладоискательство, и тайнопись, и странные приключения.

наткнулась на преграду, услышав звук удара металла о металл. Воодушевлённые надеждой на долгожданный успех, ребята подналегли на лопаты и вскоре увидели в глубине ямы дверь. Массивная, с заржавевшими металлическими скобами и запорами, она и не думала открываться под натиском нескольких подростков. Для взлома нужны были инструменты. Один из участников «экспедиции» помчался в мастерскую отца.

вить поиски, ведь входить в незнакомые подzemелья без специальных знаний и снаряжения очень опасно: могут падаться останки людей и животных, змеи или другие обитатели той среды, болезнетворные микробы, скопление газов и другие непредвиденные обстоятельства.

Ребята послушались. Затем были новые интересы и повороты судьбы.

Историю о юных искателях под-

НЕБОЛЬШОЙ РАССКАЗ О ЮНЫХ ИСКАТЕЛЯХ ПОДЗЕМНЫХ ХОДОВ И КЛАДОВ

Эта «лихорадка» не обошла стороной и Глухов. В городе стала ходить легенда о том, что когда-то из крепости под рекой на Веригино был проложен подземный ход. Начитавшись приключенческих книг и наслышавшись подоб-

Алексей Иванович дверь открывать не позволил. Он прочёл искателям приключений лекцию, точь-в-точь так, как во все времена это делали учителя своим воспитанникам. Человек строгий,

земных ходов поведала мне моя мать во время прорезки переулка Фрунзе (параллельно улице Веригинской).

ных рассказов, юные романтики приступали к действию.

Где-то в 1894-1897 гг. несколько глуховских гимназистов, вооружившись картами и планами, взяли в руки лопаты и... работа закипела. День-два кропотливой работы, и вдруг чья-то лопата

но справедливый и мудрый, Алексей Иванович уверил детей в том, что они, отыскав вход, достигли главного, а чтобы никто другой об этом не узнал, нужно составить точный план и описание местности, а затем засыпать яму. Через год-два по плану можно будет возобно-

Она приблизительно помнила то место, где копали ребята, но сегодня вряд ли кто захочет использовать их опыт – эта территория застроена частными домами. В свою очередь, моей маме это стало известно со слов Зинаиды Алексеевны, младшей из участников поисковой группы гимназистов. Учитывая то, что она принадлежала к числу людей, не склонных к фантазированию, всё сказанное ею можно считать правдой.

Всё же интересно, куда в самом деле вела эта дверь? Может и вправду это был выход из подземного хода дворца Румянцева, а может просто банальный погреб. ■

Елена КЛЮЕВА

У дитинстві батько часто брав мене на рибалку, а згодом з друзями я вже сам ходив рибалити по річці Клевені, копанкам, ставкам у селах Білокопитове, Студенок, Кучерівка, де була сила-силена карасів, плотви, окунів, коропів, раків, щук.

У копанках біля с.Катеринівка,

Раптом у райдужних виблисках ранкового сонця над копанкою, зробивши пірует, злетіла у повітря величезна щука, здійнявши крик серед рибалок. Ліве крило волока тягнули могутній дядько Толян Заєць і старий, але завзятий рибалка та мисливець Яків Микитович. Збуджений азартом

той борсався, перелетіла через поплавки, забурлила потужний водограй, красуючись у яскравих бризках. Ще кілька разів затилювали, перекривши всі можливі рівчаки, по яким вона могла втекти в іншу копанку, але все було марно. Клавку так і не спіймали, але риби й раків вистачило всім.

ХАЗЯЙКА КОПАНОК

розташованих між Клевенню та лісом, який мав назву Пагарки, риби було незміряно. Тамешні завзяті рибалки розповідали різні історії та пригоди, особливо про величезну щуку Клавку – хазяйку копанок, яка полювала не тільки на своїх сородичів і малих жабенят, а й на птахів, що плавали у водоймах. Її бачило багато рибалок, але спіймати не міг ніхто. Клавка знала всі рибальські хитрощі, всі ходи-виходи, а якщо була посуха і сполуки міліли, то вона розганялася, вистрибувала з води і як вуж переповзала, якщо не перелітала між копанками у місця, де можна було почувати себе спокійно, поживитися чи утекти від переслідувачів.

Одного разу батько з сусідами зібралися порибалити. Приїхали на місце, розгорнули волок і вчотирьох почали протягувати копанки. У тенета потрапляли великі карасі, плотва, краснопірки, лини, щучки. Після кількох спроб дорослі затягнули волок у чергову копанку, а ми заганяли рибу, хлюпаючись навпроти у кущах лози, бовтаючись у яворі та очереті.

полювання, він кричав: «Клавка-а-а-а, загоня-я-я-я-й, ааа-а-а». Аж раптом дід задихнувся, кинув крило волока і почав тонути... Щука з розгону, вибравши слабке місце, вдарила його в живіт, і поки

Скільки себе пам'ятаю, хазяйку копанок так ніхто і не спіймав, хоча рибальських пригод з її участю було дуже багато. ■

Анатолій БОЙКО

Газета «Соборний майдан»

Засновник — Державний історико-культурний заповідник у м.Глухові
Свідоцтво про реєстрацію № СМ 390 від 06.02.2004 р.

Адреса редакції: м.Глухів Сумської обл., вул.Шевченка, 30, тел. 2-35-57

Номер підготовлено до друку у науково-дослідному відділі заповідника
Верстка Миколи ЛАВРИНЕНКА

Газета надрукована у Глухівській міській друкарні
м.Глухів, майдан Соборний, 5

Підписано до друку 17.04.2008 р.

Тираж — 500 примірників. Замовлення № 294

Редакція газети «Соборний майдан» запрошує до творчого співробітництва науковців, краєзнавців, любителів старовини

Електронна версія на сайті www.hlukhiv.com.ua

Редакційна колегія

Микола ГУРЕЦЬ – редактор
Віктор ЗАЙКА – відповідальний секретар
Валерій БЕЛАШОВ
Світлана ЖУКОВА
Юрій КОВАЛЕНКО
Ірина МОШИК

РОЗПОВСЮДЖУЄТЬСЯ БЕЗКОШТОВНО